

5 ดัชนีชี้วัดความเป็นผู้นำ

ผศ.ดร.ณัฐกิตติ์ อินทร์สวรรค์

“ผู้นำ” (Leader) คือ “บุคคล หรือสมาชิกคนหนึ่งในองค์กรหรือสังคม ที่มีอำนาจในการบริหารจัดการให้คนหรือสมาชิกในองค์กรของสังคมมีความอยู่รอด สงบสุข และมีความเจริญงอกงาม” หากในองค์กร สังคม ประเทศ หรือแม้แต่โลกขาดผู้นำ สังคมก็ยากที่จะอยู่รอดได้ เพราะขาดซึ่งระเบียบ สิ่งเหนี่ยวยึดในหลักการปฏิบัติ และการดำเนินชีวิตซึ่งจะก่อให้เกิดความวุ่นวายสับสนเป็นสังคมที่ไร้ที่พึ่ง ดังนั้นผู้นำจึงเป็นกลไกตัวหลักที่สำคัญในการชี้เป็นชี้ตาย หรือเป็นตัวกำหนดความอยู่รอด ความเจริญรุ่งเรืองขององค์กรสังคมนั้นๆ

หากองค์กรสังคมใดได้ผู้นำที่ดี มีวิสัยทัศน์ เสียสละ น่าเชื่อถือ และมีจริยธรรม นับเป็นความโชคดีต่อสังคมนั้นๆ อย่างสิ้นเหลือ แต่ในทางตรงกันข้ามสังคมใดที่มีผู้นำที่ขาดความน่าเชื่อถือ เห็นประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าผู้อื่น รวมถึงไร้จริยธรรม สังคมที่มีผู้นำเช่นนี้ย่อมหาโอกาสแห่งความเจริญได้ยาก จะนำมาซึ่งหายนะและความล่มจมของสังคม และประเทศชาติไม่รู้จักจบจักสิ้น การได้มาซึ่งผู้นำที่ดีในอันที่จะสร้างคุณสร้างประโยชน์ให้กับประเทศชาติและสังคมนั้น รวมถึงองค์กรต่างๆ จึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น และเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะสามารถตรวจสอบ และเลือกเฟ้นรวมถึงกำจัดผู้นำที่ขาดคุณสมบัติอันไม่พึงประสงค์ของผู้นำที่ดี การได้มาและการหลุดพ้นแห่งการเป็นผู้นำนั้นมีหลากหลายวิธีและมีวิวัฒนาการอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งในรูปของการสถาปนา แต่งตั้ง และการเลือกตั้ง รวมถึงการถอดถอนยกเลิก ขับไล่ออก และการลาออก สิ่งสำคัญที่ใช้เป็นหลักในการพิจารณาถึงภาวะผู้นำ หรือคุณสมบัติของผู้นำที่ดี ณ ที่นี้จะขอเรียกว่า “ดัชนีแห่งความเป็นผู้นำ”

ดัชนี หรือตัวชี้วัดความเป็นผู้นำที่ดี เปรียบเสมือนเป็นตราซึ่งที่ใช้ชี้วัดว่าผู้นำคนนั้นๆ มีน้ำหนักมากพอที่จะเป็นผู้นำหรือเปล่า ในการศึกษาเกี่ยวกับคุณสมบัติ หรือภาวะผู้นำทั้งหลายทั่วโลกไม่ว่าจะเป็นระดับผู้ปกครองประเทศที่สูงที่สุด จนถึงผู้ปกครองหรือผู้นำในท้องถิ่นอันเป็นระดับล่างสุด ทำให้พอจะสรุปคุณลักษณะของผู้นำที่ดีที่จำเป็นจะต้องมีอยู่ในตัวผู้นำทั้งหลายอยู่ 5 ประการ ซึ่งจะเรียกว่า 5 ดัชนีชี้วัดความเป็นผู้นำ โดยดัชนีเหล่านี้จึงเปรียบเสมือนกับมาตรฐานหรือบันทัดฐานในการตัดสินใจ ประเมิน และลงความเห็นว่าคุณนั้นๆ สมควรจะได้รับบทบาทแห่งการเป็นผู้นำต่อไปหรือไม่ โดยดัชนีเหล่านี้สามารถใช้ได้กับการประเมินผู้นำในการองค์กรระดับต่างๆ ทั้งระดับโลก ระดับประเทศ จนถึงระดับภูมิภาคท้องถิ่น และในองค์กรเอกชนต่อไปนี้ให้ลองใช้จินตนาการ และสำรวจผู้นำของท่านว่าในดัชนีในแต่ละข้อผู้นำคนนั้นๆ มีคุณสมบัติอย่างสมบูรณ์ถูกต้องในทุกๆ ด้านของแต่ละดัชนีหรือไม่ การประเมินว่าผู้นำในแต่ละคนจะผ่านในแต่ละดัชนีนั้นจะต้องมีความสมบูรณ์ครบถ้วนในทุกๆ ด้านของแต่ละดัชนีนั้นๆ ดังนี้

ประการแรก ผู้นำต้องเป็นผู้ที่มีความรู้สึกถึงเป้าหมาย (A Strong Sense of Purpose) หมายความว่า ผู้นำที่ดีต้องเป็นผู้รู้ว่าอะไรคือสิ่งที่สำคัญอย่างแท้จริงสำหรับองค์กร สังคม ประเทศชาติในระยะยาว กล่าวคือ ผู้นำต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์อันแจ่มชัด มีสัญชาตญาณอันแม่นยำในการทำนายอนาคต สามารถหลอมรวมภาพลักษณ์ และภารกิจที่ต้องกระทำร่วมกันได้อย่างชาญฉลาด คุณลักษณะในด้านดังกล่าวนี้จึงเป็นคุณลักษณะที่สำคัญที่ผู้นำทุกคนควรพึงมี กล่าวโดยสรุปในดัชนีแรกนี้คือ ผู้นำต้องเฉลียวฉลาด คาดการณ์อนาคตได้นั่นเอง

ประการที่สอง ผู้นำต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการถ่ายทอด และสื่อสารวิสัยทัศน์ ได้อย่างชัดเจนด้วยความเรียบง่าย เนื่องจากคนในสังคมหรือองค์กรมีหลากหลาย การถ่ายทอดให้คนที่ต่างกันรับรู้ได้ตรงกันจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้นำควรมี และการทำให้ผู้เกี่ยวข้องทราบจะช่วยทำให้การดำเนินงานตามนโยบายง่ายสะดวก และได้รับความร่วมมือมากขึ้น อดีตประธานาธิบดี โรนัลด์ เรแกน ได้รับการยกย่องว่าเป็น “นักสื่อสารผู้ยิ่งใหญ่” เขามักจะใช้อุปมาอุปมัยอย่างชาญฉลาด และสร้างสรรค์ ให้เรื่องที่น่าสนใจ เป็นเรื่องที่ยั่งยืน คำพูดของผู้นำจึงมีความสำคัญยิ่งผู้นำที่มีความก้าวร้าว และชอบใช้คำรุนแรงจึงมักจะประสบปัญหาอันเนื่องมาจากคำพูดของตนเสมอๆ ดัชนีประการที่สองคือเรื่องของการสื่อสาร และการใช้คำพูดในการสื่อสารกับคนรอบข้าง ผู้นำต้องเป็นผู้ประสานสิบทิศ กล่าวโดยสรุปในข้อนี้คือการพิจารณาว่าผู้นำใช้คำพูดในเชิงสร้างสรรค์มากกว่าการสร้าง ความขัดแย้ง

ประการที่สาม ผู้นำต้องมีความน่าเชื่อถือ นับเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของการเป็นผู้นำที่ได้รับการยอมรับ และครองหัวใจผู้คน ความน่าเชื่อถือเป็นคุณลักษณะที่ผู้นำทุกคนต้องมี และขาดไม่ได้ คุณลักษณะอย่างอื่นอาจหาจากแหล่งอื่นได้ แต่ความเชื่อถือว่าผู้นำต้องสร้างขึ้นมาเอง หรือต้องมีอยู่ในตนเองอย่างแท้จริง ความน่าเชื่อถือของผู้นำจะมีมากหรือน้อยนั้นต้นทุนทางสังคมจะเป็นตัวกำหนด ต้นทุนทางสังคมของผู้นำคือคุณงามความดีที่สั่งสมมาแต่ในอดีตไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความสามารถ ภาพพจน์ ภาพลักษณ์ การยอมรับจากสังคม สิ่งสำคัญคือต้นทุนทางสังคมก็เหมือนกับทุนด้านอื่นๆ คือใช้ไปเรื่อยๆ มีวันร่อยหรอและหมดไป ต้นทุนทางสังคมของผู้นำจึงต้องหมั่นสร้างสมให้พอกพูนอยู่เสมอ ดังนั้นผู้นำที่มีความน่าเชื่อถือในระยะยาว ต้องหมั่นสร้างคุณงามความดี มีความตรงไปตรงมา พูดจริงทำจริงไม่โกหก มีวาจาที่สุภาพน่าเชื่อถือ ไม่คดโกงหรือคอร์รัปชัน ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการดำเนินงานขององค์กร หน่วยงาน หรือประเทศ

ประการที่สี่ ผู้นำต้องมีจริยธรรม หรือธรรมาภิบาล จริยธรรมคือสิ่งดีงามที่คนโดยทั่วไปยึดถือ และใช้เป็นบันทัดฐานในการดำเนินงาน กิจกรรม หรือชีวิตให้ถูกต้องตามครรลองครอง ถึงแม้ว่าจริยธรรมจะไม่ใชกฎหมาย นั่นคือฝ่าฝืนหรือไม่กระทำก็ไม่ผิดหลักกฎหมาย ไม่ถูกจับหรือไม่ถูกดำเนินคดี แต่จริยธรรมคือธรรมของคนดี คือสิ่งที่คนดีต้องกระทำ หากฝ่าฝืนอาจถูกมองว่าเป็นคนชั่ว และได้รับการต่อต้าน และตำหนิจากสังคม หากจะถามว่าในสังคมใครควรมีจริยธรรมมากที่สุด คำตอบคือผู้นำ ยิ่งเป็นผู้นำในระดับสูงเพียงใดต้องมีจริยธรรมสูงส่งมากขึ้น

เท่านั้น ผู้นำที่มีจริยธรรมสูงต้องเป็นผู้มีคุณธรรม รู้ผิดชอบชั่วดี มีการดำเนินชีวิตและการงานตามหลักธรรม

ประการสุดท้าย ผู้นำต้องมีความกล้าหาญ และเสียสละ ผู้นำต้องมีความกล้าที่จะรับผิดชอบ คือกล้ารับผิดเมื่อทำผิด รับชอบเมื่อทำคุณงามความดี ผู้นำเมื่อกระทำผิดจะต้องได้รับโทษอย่างตรงไปตรงมา หรืออาจมากกว่าคนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ผู้นำ นั่นคือสิ่งที่ถูกต้องและสมควร ผู้นำจะไม่ใช้อำนาจหน้าที่ที่มีอยู่ ในการลบล้างความผิดของตนเอง กล่าวง่ายๆ ผู้นำต้องเป็นบุคคลที่มีใบบหน้าบวกว่าทุกคน กล่าวคือ ผู้นำเมื่อทำผิดแม้จะเล็กน้อยต้องแสดงความรับผิดชอบอย่างชัดเจนมากกว่าผู้อื่นนั่นเอง ดังนั้นผู้นำจึงต้องมีความกล้าในทุกเรื่อง และต้องเสียสละเพื่อความผาสุกของคนในสังคม โดยเฉพาะเมื่อสังคมเกิดความแตกแยก แบ่งฝักแบ่งฝ่ายอันเป็นผลจากการดำเนินงานที่ผิดพลาดของผู้นำ

ดัชนีชี้วัดความเป็นผู้นำทั้ง 5 ประการนี้เมื่อประเมินผลด้วยข้อมูล ความรู้สึก หากผู้นำคนใดมีคุณสมบัติเชิงบวกครบทุกดัชนี ถือว่าองค์กรนั้นได้ผู้นำที่ดีจะสร้างคุณ สร้างประโยชน์ต่อองค์กร ถ้าประเมินแล้วมี 4 ประการถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ดีพอใช้คือมีคุณงามความดีมากพอที่จะเป็นผู้นำได้ถึงจะไม่สมบูรณ์แบบแต่ก็สามารถพัฒนาได้ ในขณะที่หากผู้นำมี 3 ประการคิดว่าในสังคมนั้นๆ น่าจะมีคนที่ดีกว่านี้เพราะผู้นำต้องเป็นบุคคลที่สมบูรณ์แบบมากกว่าคนธรรมดาทั่วไป หากนำคนธรรมดาๆ มาเป็นผู้นำองค์กรจะเจริญได้อย่างไร หากผลการประเมินคุณสมบัติของผู้นำต่ำกว่า 3 ประการ ผู้นำคนๆ คนนั้นไม่ควรเป็นผู้นำ ต้องรีบถอดถอน ปลดหรือขับไล่เพราะจะสร้างความปั่นป่วนความเสื่อมเสียให้กับสังคมอย่างใหญ่หลวงต่อไป

ดังนั้น หน้าที่ในการกำหนดผู้นำจึงเป็นหน้าที่ของคนทุกคน ผู้นำมาจากเหล่าบรรดาสมาชิกในองค์กรสังคม และผู้นำก็จะจากไปจากเหล่าสมาชิกเช่นกัน การที่จะสนับสนุนให้ใครมาเป็นผู้นำจึงไม่ใช่แค่พิจารณาผลกระทบต่อเราเพียงประการเดียวแต่ต้องพิจารณาผลกระทบในระดับสังคม ประเทศชาติ เราไม่สามารถสร้างผู้นำที่ดีได้ แต่เราสามารถเลือกคนดีที่สมบูรณ์แบบมาเป็นผู้นำได้ และอย่างลืมว่าประเทศชาติ สังคมไม่เคยขาดคนดี

.....